

1 ДӘРІС

ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУДЫҢ МӘНІ, ФУНКЦИЯЛАРЫ ЖӘНЕ МАҢЫЗЫ

Қаржылық бақылаудың мәні

Қаржылық бақылау – бұл қаржы жүйесін тиімді басқару үшін қолданылатын маңызды құралдардың бірі. Ол қаржылық ресурстардың заңдылығын, мақсаттылығын және тиімділігін қамтамасыз етуді көздейді. Қаржылық бақылау мемлекеттің, кәсіпорындардың және ұйымдардың қаржылық қызметін тексеріп, олардың қаржылық саясатты қалай жүзеге асырып жатқанын бағалайды.

Қаржылық бақылау барлық қаржылық операциялардың заң талаптарына сәйкес орындалуын қадағалайды. Қаржылық ресурстарды тиімсіз қолдануды анықтау, шығындарды азайту және кірістерді көбейту үшін қаржылық бақылау қажет.

Басқару жүйесі және қаржылық бақылау

Басқару жүйесі – бұл шешімдер қабылдау мен жүзеге асыру процесін қамтитын ұйымдастырылған құрылым. Қаржылық бақылау – бұл басқару жүйесінің ажырамас бөлігі. Басқару жүйесі қаржыны басқарудың негізгі принциптеріне, процестеріне және құралдарына негізделген.

Экономиканы басқарудағы бақылаудың мәні мен рөлі өте жоғары. Қаржылық бақылау мемлекеттің қаржы саясатының орындалуын, бюджеттік және салықтық жоспарлардың жүзеге асырылуын қадағалайды. Ол қаржылық шешімдердің дұрыстығын және олардың тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Қаржылық бақылаудың міндеттері мен функциялары

Қаржылық бақылаудың басты міндеті – қаржылық ресурстарды заңды, мақсатты және тиімді пайдалану. Қаржылық бақылау арқылы:

- Қаржылық қызметті тексеру және бағалау;
- Заңдылықты сақтау;
- Ресурстарды тиімді пайдалану;
- Қаржылық тәртіпті қадағалау;
- Бюджеттің орындалуын бақылау жүзеге асырылады.

Қаржылық бақылаудың негізгі функциялары:

- Алдын алу функциясы – қаржылық құқық бұзушылықтарды болдырмауға бағытталған.
- Аналитикалық функциясы – қаржылық қызметтің нәтижелерін талдау арқылы заң бұзушылықтарды және тиімсіздікті анықтау.
- Реттеуші функциясы – қаржылық қызметті жақсарту мақсатында түзетулер енгізу.
- Қорғау функциясы – қаржылық ресурстардың дұрыс жұмсалмауынан қорғау.

Қаржылық бақылаудың принциптері

Қаржылық бақылау бірнеше негізгі принциптерге негізделеді:

- Заңдылық принципі – қаржылық операциялар мен іс-әрекеттердің заңға сәйкес болуын қамтамасыз ету.
- Нақтылық және дәлдік принципі – қаржылық есептілік пен деректердің нақтылығы мен дәлдігін тексеру.
- Жүйелілік принципі – бақылау әрекеттерінің жүйелі түрде, барлық кезеңдерде жүргізілуі.
- Объективтілік принципі – бақылау барысында алынған ақпараттың шынайы және бейтарап болуы.
- Тиімділік принципі – бақылау нәтижелерінің қаржылық ресурстарды тиімді пайдалануға ықпал етуі.

Қаржылық бақылау жүйесінің мазмұны және негізгі элементтері

Қаржылық бақылау жүйесі – бұл қаржылық операцияларды басқару және бақылау процесін жүзеге асыратын құрылым. Ол бірнеше негізгі элементтерден тұрады:

- Қаржылық бақылау субъектілері – қаржылық бақылауды жүзеге асыратын мемлекеттік органдар, кәсіпорындардың ішкі аудит қызметі, тәуелсіз аудиторлық ұйымдар.
- Қаржылық бақылау объектілері – бақылауға жататын қаржылық ресурстар, бюджеттік қаражат, салықтық түсімдер, шығындар мен кірістер.
- Қаржылық бақылау әдістері – бақылау және тексеру әдістері, мысалы, аудит, ревизия, қаржылық есептілік талдауы.
- Қаржылық бақылау құралдары – қаржылық есептілікті тексеру, бухгалтерлік құжаттарды талдау, қаржылық есептерді салыстыру.

Қаржылық бақылау жүйесі тиімді жұмыс істесе, ол қаржы ресурстарын дұрыс бағыттауға, заңдылықты сақтауға және шығындарды азайтуға мүмкіндік береді.

Қаржылық бақылау экономиканы тиімді басқарудың маңызды элементі болып табылады. Ол қаржылық ресурстарды тиімді пайдалану, шығындарды қысқарту және кірістерді көбейту арқылы жалпы экономикалық тұрақтылыққа қол жеткізуге ықпал етеді. Қаржылық бақылаудың принциптерін сақтау және оның функцияларын дұрыс орындау мемлекет пен кәсіпорындардың қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз етеді.